

«Тасдиқ мекунам»

Ректори Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи
Сотим Улуғзода, доктори илмҳои
филология, профессор

Гулназарзода Жило
“ _____ ” соли 2023

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода ба диссертатсияи номзоди Рустами Абдучаббор дар мавзӯи “Фарҳанги хонавода ва тарбияи иқтисодии наврасон дар шароити иқтисоди бозорӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пешниҳод шудааст.

Муҳтавои таҳқиқоти диссертатсионии Рустами Абдучаббор дар мавзӯи “Фарҳанги хонавода ва тарбияи иқтисодии наврасон дар шароити иқтисоди бозорӣ” ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот: аз он ҷумла, ба банди 3 – «Антропологияи педагогӣ» (низомҳои /шароитҳои/ рушди шахс дар ҷараёни таълим, тарбия, таҳсилот;), банди 4 – «Назария ва концепсияи таълим» (қонуниятҳо, принципҳои таълими кӯдак дар давраҳои гуногуни ба камол расидани ӯ; фардиқунонӣ ва тафриқаи таълим; намудҳо ва амсилаҳои таълим, доираи татбиқи онҳо; технологияҳои таълим; концепсияҳои рушди таъминоти таълимӣ-тарбиявии раванди таълим ва воситаҳои таълим, махсусиятҳои таълим дар зинаҳои гуногуни таҳсилот) мутобиқат дорад.

Саҳми илмӣ довталаб дар ҳалли масъала ва коркарди мавзӯи илмӣ.

Мубрамии мавзӯи барои таҳқиқоти диссертатсионӣ интихобнамудаи Рустами Абдучаббор бо он муайян карда мешавад, ки таҳқиқоти мазкур аз низомбандии маълумот оид ба масъалаҳои мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ, ҷамъовариҳои маълумоти озмоишӣ, таҳлил ва ҷамъбаस्तкунии натиҷаҳо, пешниҳоди хулосаҳои асосии диссертатсия иборат мебошад. Дар яке аз суҳанронии худ Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ин маврид зикр намудаанд, ки падару модарони арҷманд бояд рисолати муқаддаси худ – тарбияи покнативу зебоипарастӣ, башардӯстиву инсонпарварӣ ва заҳматкашиву ободкориро дар замири фарзандон идома дода, насли навраси кишвари соҳибистиклоламонро дар рӯҳияи бузурги ватандорӣ ба камол расонанд, то онҳо тавонанд парчами давлатамонро ба уфуқҳои ояндаи ободу осуда баранд.

2024
2.14.2024
Сотим Улуғзода

Ба муаллиф муяссар шудааст, ки вижагиҳои методологӣ ва педагогии фарҳанги хонавода ва тарбияи иқтисодии наврасон дар шароити иқтисоди бозориро ошкор сохтааст. Дар байни ниҳодҳои иҷтимоӣ тарбияи хонаводагӣ мақоми махсусро ишғол менамояд, зеро кӯдакону наврасон дар муддати тӯлонӣ дар зери таъсири хонавода фаро гирифта мешаванд. Ташаккулёбии меъёрҳои ахлоқӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодии наврасон маҳз дар хонавода оғоз мегардад. Аммо дар як вақт хонавода ҳамчун институти иҷтимоӣ ҳамеша дигаргун мешавад. Дигаргуншавии имрӯзаи хонавода дар ҳолати мо бо ба миён омадани муносибатҳои нави иҷтимоӣ ва иқтисодӣ дар кишвар, тезитундшавии муносибатҳои иҷтимоӣ, дараҷаи нобаробарии некуаҳволии ҳолати муносибатҳои иҷтимоӣ, вобаста аст.

Бо гузариш ба муносибатҳои иқтисодии бозорӣ мушкилоти тарбияи иқтисодии насли наврас, ташаккул додани меъёрҳо ва сифатҳои ахлоқӣ ва иқтисодии онҳо бар дӯши ҳамаи институтҳои иҷтимоӣ тарбиявии ҳолати муносибатҳои иҷтимоӣ ва иқтисодӣ мегардад. Дар ин маврид мавқеъ ва нақши хонавода назаррас аст. Зеро азҳудкунии донишҳои ибтидоӣ, муайянкунии тасаввурот ва васеъшавии ҳаёти насли наврас маҳз аз хонавода оғоз мегардад. Ҳамаи ин зарурияти омӯзиши мақом ва нақши назарраси хонаводаро ҳамчун институти тарбиявии иҷтимоӣ дар ташаккулёбии шахсияти насли ояндасоз муҳим ва мубрам менамояд.

Аҳамияти таҳқиқоти диссертатсионии Рустами Абдучаббор дар он аст, ки маводи ҷамъбастишудаи таҳқиқот ба сифати маводи амалӣ дар фаъолияти кӯдакон дар асоси фарҳанги хонаводагӣ дар тартиб додани барномаю дастурҳои таълимӣ методӣ кӯмак мерасонад. Хулоса ва натиҷаҳои бадастомадаро омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ метавонанд зимни таҳияи барномаҳо ва технологияҳои ташаккули муносибати арзишнок нисбат ба тарбияи иқтисодии хонандагон дар оила ва ғанигардонии таҷрибаи маънавий-ахлоқӣ ва иқтисодии хонандагон тавассути эҷоди низоми тавсияҳои амалӣ дар шароити ҳолати муносибати истифода баранд. Ҳамзамон, тавсияҳои илмӣ педагогии дар қорӣ таҳқиқотӣ коркардшударо омӯзгорон метавонанд ҷиҳати баланд бардоштани самарабахшии қор доир ба ташаккули тарбияи иқтисодии бачагон дар оила истифода баранд.

Маводи бадастомада ва хулосаҳои таҳқиқот метавонанд ҳангоми маърузаҳо, курсҳои махсус, семинарҳо барои мактаббачагон, омӯзгорони оянда ва шунавандагони курсҳои тақмили ихтисоси омӯзгорон мавриди истифода қарор бигиранд.

Аз ин лиҳоз, мавзӯи барои таҳқиқоти диссертатсионӣ интихобнамудаи докт. Рустами Абдучаббор дар шароити муносибати бениҳоят мубраму муҳим ва дорони аҳамияти махсуси назариявӣ амалӣ буда, он бо

дарназардошти талаботи замони муосир тавсияҳои илмӣ - амалӣ, ки ба тарбияи иқтисодии хонандагон дар оила ва ғанигардонии таҷрибаи маънавӣ-ахлоқӣ ва иқтисодии хонандагон тавассути эҷоди низоми тавсияҳои амалӣ дар шароити ҷомеаи муосир таъмин мекунад, таҳия ва барои дифоъ пешниҳод шудааст.

Муаллифи диссертатсия мақсади таҳқиқот ва фарзияи онро дуруст муайян карда, барои анҷом додани пажӯҳиши илмӣ ҳаллу фасли проблемаҳои муҳимро ба монанди: ҷустуҷӯ, муайянсозӣ ва асосноккунии роҳу усулҳои самараноки ҳалли проблемаи тарбияи хонаводагии иқтисодии наврасон нақши муҳимро дар ташаккули меъёрҳо ва хислатҳои ахлоқиву иқтисодии наврасон мебозад, агар:

- омилҳои инфиродию психологӣ наврасон дар ташаккули сифатҳои ахлоқиву иқтисодии онҳо ба назар гирифта шаванд;
- махсусиятҳои тарбияи иқтисодии хонаводагӣ ва роҳу усулҳои тарбия дар ин раванд ба инобат гирифта шаванд;
- шароитҳои психологӣ-педагогӣ дар раванди тарбияи иқтисодии хонаводагӣ рия карда шаванд.

Таҳлилу баррасии натиҷаҳои дар ҷараёни таҳқиқот ва корҳои таҷрибавӣ-озмоишии бадастовардаи унвонҷӯй Рустами Абдучаббор аз он далолат мекунанд, ки фарзияҳои аз ҷониби муаллифи диссертатсия пешниҳодшуда тасдиқи амалии худро ёфтаанд.

Дар қисмати якуми боби якуми диссертатсия асосҳои назариявӣ методологӣ ва вижагиҳои “Хонавода ҳамчун институти махсус ва муҳими тарбия” унвон гирифтааст, ки оид ба сохтори иҷтимоиву иқтисодии хонавода ва нақши асосии он дар ҷомеа маълумоти зарурӣ ироа шудааст, аз ҷумла таъкид шудааст, ки илмҳои гуногун ба институтҳои хонавода баҳои гуногун медиҳанд:

Сиёсатшиносӣ. Муносибати сиёсатшиносон дар масъалаи хонаводагӣ мазмунҳои зеринро дар бар мегирад:

- маҷмӯи меъёрҳои ҳуқуқие, ки муносибатҳои ҷамъиятии гурӯҳи муайяно ба танзим мебарорад;
- ташкилоти муайяни иҷтимоӣ, сиёсест, ки дар асоси қоидаҳо ва модели рафтор амал карда, воҳиди муайяно дар ҷомеа иҷро менамояд;
- маҷмӯи меъёрҳои муносибат ва тартиботи ҷамъиятиест, ки аз рӯйи меъёрҳои аниқ муттаҳид гаштаанд.

Иҷтимоишиносӣ. Хонавода институти универсалии иҷтимоии бунёдист. Олимон хонаводаро садсолаҳо таҳқиқ менамоянд. Иҷтимоишиносон мафҳуми муайян ва аниқи институти хонаводаро пешниҳод менамоянд. Ҷунончи Ҷорҷ Мердок чунин муайянкунии мафҳумро пешниҳод менамояд:

«Хонавода ин гурӯҳи иҷтимоист, ки бо зист дар манзили умумӣ ҳамкориҳои иқтисодӣ ва истеҳсолоти якҷоя фарқ мекунад. Иҷтимоишиносон хонаводаро ҳамчун институт ва гурӯҳи иҷтимоӣ медонанд. Равоншиносӣ. Муносибати равшиносон нисбат ба институти хонавода хусусияти худро дорад. Дар ин муносибати хонавода фаъолияти ҳаётии дида мешавад, ки дар дохили он талаботи махсуси одамони бо ҳам ҳамхун ва хешованд таъмин мегардад. Аз рӯи ақидаи равшиноси маъруф Г. Навайтис “хонавода гурӯҳест, ки талабот аъзоёни онро қонеъ мегардонанд”. Ин талабот хеле бомуваффақият дар фаъолияти якҷояи гурӯҳи одамон қонеъ гардонида мешавад.

Иқтисодӣ. Хонавода ҷомеаест, ки дар асоси ҳамхунӣ ва тарзи зист одамонро ба ҳам алоқаманд менамояд, дар фаъолияти ҳаётии онҳо талаботи табиӣ, иқтисодӣ ва маънавии онҳо қаноатманд мегардад. Вазифаи иқтисодии хонавода дар иқтисоди бозорӣ гуногун аст. Ин, пеш аз ҳама, дар бузургии хоҷагии хонаводагӣ, ба даст овардани сармояи хонавода, таъмин намудани зарурати дараҷаи талабот ифода меёбад. Нақши хонавода дар иқтисоди бозорӣ чандтарафа аст. Он хоҷагидорӣ хонаводагӣ ва истеҳсолӣ, яъне истеъмолкунанда буда, ҳам дар як вақт амонатгузор ва ҳам маблағгузор мебошад.

Дар қисмати дуҷуми боби якум – “Ҷанбаҳои назариявии тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода” - андешаҳо оид ба масъалаи иқтисодиёт, фарҳанги хонавода дарҷ гардидаанд.

Аввалин маротиба мафҳуми «иқтисодиёт»-ро мутафаккирони Юнони қадим истифода намудаанд. Дар асарҳои Арасту мо мафҳуми «иқтисодиёт»-ро дучор меомем ва мутафаккир кӯшиш намудааст, ки мафҳумро шарҳ диҳад. Арасту навишта буд, ки дар одамон ду намуди худогоҳӣ мавҷуд аст. Гурӯҳи якуми одамон меҳонад, ки ҳар чӣ бештар сарват, неъматҳои моддӣ ҳам оваранд ва лаззат баранд. Гурӯҳи дигари одамон кӯшиш мекунанд, ки ба дигарон кӯмак расонанд. Бо гуфтаи мутафаккир, маҳз тарбия дар рӯи «накукорӣ» ягонагии шахсӣ ва ҷамъиятии инсонҳоро нишон медиҳад.

Асосгузори илми педагогика Ян Амос Коменский зикр намудааст, ки дар кӯдакон аз синни хурдсолӣ бояд маҳорати фаҳмидани асосҳои хоҷагидорӣ инкишоф дода шавад. Дониши иқтисодӣ аз рӯи фаҳмиши Коменский ин фаҳмидани идора кардани хоҷагии хонавода мебошад. Барои тарбияи иқтисодӣ шавқмандӣ муҳим аст. Шавқмандии фаъолияти оқилонаи иқтисодӣ ба тариқи зайл муайян гаштааст:

- прагматикӣ, яъне зарурияти ба даст овардани даромад, кӯшиши қонеъ гардонидани талаботи худ;
- маърифатӣ, яъне фаҳмидани механизми зухурот барои ҳалли дурусти иқтисодиро қабул кардан;

- башардӯстӣ, яъне саъю кӯшиш барои кумак ба ниёзмандон, саховатмандӣ;
 - шаҳрвандӣ, яъне хоҳиш ва мақсади суд овардан ба Ватан, ифтихор аз комёбиҳои ватани худ;

- ахлоқӣ, яъне хоҳиш боахлоқ будан дар муносибат бо одамон ва ҷомеа.

Чунин сифатҳо барои шахси аз тарбияи иқтисодӣ бархӯрдорбуда муайян гардидааст:

- мавқеи фаъоли ҳаётӣ;

- ғамхорӣ нисбат ба дигар одамон;

- қобилияти фаҳмидани зиндагӣ ва баҳои воқеӣ додан ба он;

- қобилияти масъулиятро ба уҳда гирифтан;

- накукорӣ ва некбинӣ дар ҳаёти воқеӣ.

Дар раванди тарбияи иқтисодӣ дар наврасон тафаккури иқтисодӣ ташаккул меёбад, ки он барои дарк кардани зухуроти ҳаёти иқтисодӣ, аз худ кардани мафҳумҳо ва назарияи иқтисодӣ, аз бар намудани донишҳои иқтисодӣ мусоидат менамояд.

Дар қисмати сеюми боби якум – “Принсип, метод, технология ва усулҳои тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода” - оид ба принсипи тарбия, методҳои наврасон дар хонавода дарҷ гардидааст. Принсипи тарбия дастурамалест, ки така ба он усули фаъолияти тарбиявиро матлуб менамояд. Тибқи хусусиятҳои хоси хонавода ҳамчун муҳити инкишофи шахсияти наврас бояд маҷмӯи принсипҳои тарбияи хонаводагӣ ба таври зайл бунёд гарданд, маҷмӯи принсипҳои зерини тарбияи хонаводагӣ дар амал ҷорӣ бошанд:

- наврасон бояд дар муҳити некукорӣ ва муҳаббат тарбия гиранд.

- волидайн бояд кӯдакони худро чи хеле онҳо ҳастанд, бифаҳманд ва қабул кунанд;

- ягонагии самимӣ, ҳтироми тарафайн, серталабӣ бояд асоси тарбияи хонаводагӣ бошад;

- шахсияти волидайн-намунаи олий барои тақлиди наврасон бошад;

- ҳама намуди фаъолияте, ки дар хонавода гузаронида мешавад, асосан дар шакли бозиҳои гуногун ва мантиқӣ бошанд.

Муаллифи таҳқиқот оид ба ҳар як масъалаи дар зербобҳо баррасишуда андешаҳои шахсии худро аз назари интиқодӣ баён сохта, вобаста ба онҳо пешниҳоду тавсияҳо манзур кардааст.

Боби дуюми диссертатсия “Қорҳои озмоишӣ оид ба таъмини самаранокии тарбияи иқтисодии наврасон дар шароити хонавода” ном дошта, дар қисмати аввали он масоили махсусияти тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода ва маърифати молиявӣ мавриди омӯзишу таҳқиқ ва баррасӣ қарор дода шудааст, аз он ҷумла иброз шудааст, ки яке аз масъалаҳои муҳим дар тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода ташкил кардани

фаъолияти меҳнатӣ мебошад. Вазифаҳои ба фаъолияти хоҷагидорӣ гуногун мансуббударо волидайн ҳар соат, ҳар рӯз иҷро мекунанд. Хеле хуб мешавад, агар дар омодагирӣ ва иҷрои ин корҳо наврасонро низ ҷалб намуд. Барои ин волидайн бояд доимо вазифаҳои меҳнатии наврасонро муайян кунанд, якҷоя бо наврасон речаи рӯз ва тарзи иҷрои корро тарҳрезӣ намоянд, ба наврасон роҳҳо ва усулҳои беҳтарини иҷрои амалро омӯзанд.

Унвонҷӯ дар натиҷаи таҳқиқот ва озмоиши худ бар истифодаи метод, усул роҳҳо, принципҳо, технологияи тарбияи иқтисодӣ дар хонавода мо тавсияҳои зеринро барои волидайн пешниҳод менамояд:

- ба беҳамтоии фарзандатон эътимом кунед, зеро ӯ ягона аст, ба ягон навраси ҳамсол шабоҳат надорад ва нусхаи аслии шумо низ нест;
- муҳаббати худро пинҳон накунад, ба ӯ фаҳмонед, ки дар ҳама ҳолат ӯ маҳбуб аст ва дӯсташ медорад;
- кӯшиш намоед, ки муҳаббати шумо беандоза шуда, ба беназоратӣ ва иҷозатдиҳӣ мубаддал нагардад;
- агар фарзанд рӯйирост эътирози иҷро накарданро мекунад, он вақт ҷазоро нисбати ӯ истифода намудан мумкин аст;
- фаромӯш накунад, роҳ ба қалби наврас тавассути бозӣ аст, зеро маҳз дар бозӣ шумо метавонед малака, дониш, мафҳумҳои ба арзишҳои ҳаёти дахлдоштаро ба наврас тақдим намоед ва ҳамдигарро хуб фаҳмед;
- бештар бо наврас суҳбат намоед, моҳияти мамнуъ ва маҳдудиятҳоро фаҳмонед;
- ҳолати рӯҳӣ ва ҷисмонии фарзандатон дар дасти шумост;
- муошират бо ҷамъиятро наврас аз волидайн меомӯзад;
- хеле муҳим аст дарк намоем, ки усули муносибати калонсолон нисбат ба хурдсолон на танҳо ба рафтори наврас, балки ба солимии равонии онҳо низ таъсир хоҳад расонд;
- ҳавасмандкунӣ бояд нисбат ба ҷазо зиёдтар бошад;
- агар волидайн дар рафтори наврас ягон амали нохубро мушоҳида намояд, ба ҷазодиҳӣ шитоб накарда, рафтори худро таҳлил намоянд;
- агар шумо ҳис кардед, ки ҳамеша наврасро бо ҷурми танбалӣ айбдор мекунед, пеш аз ҳама, ба рафтори худ, аҳли дигари болиғи хонавода тавачҷуҳ намоед.

Таҳқиқот нишон медиҳад, ки дар овони хурдсолӣ ва наврасӣ махсусияти инфиродӣ-психологӣ асосӣ ташаккул меёбад, ҳамчунин, барои ташаккули хислатҳои иҷтимоиву ахлоқии шахс заминаҳо ба вучуд меоянд.

Дар қисмати 2.2. боби дуюм ҷанбаҳои педагогӣ, психологӣ ва иҷтимоии тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода баррасӣ шуда, қайд карда шудааст, ки тарбия дар хонавода раванди психологӣ хеле мураккаб мебошад. Тавассути тарбияи иқтисодӣ наврас ба зиндагии мутақилона

омода мегардад. Бинобар ин, ҳам мактаб ва ҳам хонавода бояд барои дар наврасон тарбия намудани фарҳанги иқтисодӣ сахмгузор бошанд, то ки онҳо аз хурдсолӣ иқтисод ва хусусиятҳои онро дарк карда тавонанд.

Тарбияи хонаводагӣ ба наврас имкон медиҳад, ки дониши ибтидоиро роҷеъ ба дунёе, ки дар он зиндагӣ мекунад, аз худ намояд. Ӯ мафҳуми хуб ё бадро меомӯзад ва дар кадом лаҳза чи хел амал карданро низ тарбияи хонаводагӣ ба наврас медиҳад.

Қоидаҳои тарбияи хонаводагӣ чунинанд:

- тарбияи хонаводагӣ фазои муҳаббат, хушбахтӣ, самимият ва некхоҳиро бояд доро бошад;
- волидайн фарзандро чи хеле ки ҳаст, бояд қабул намоянд, ӯро инкишоф дода, дар ӯ хислатҳои бештарро ташаккул диҳанд;
- тарбияи хонаводагӣ махсусиятҳои синну солӣ, гендерии шахсиро бояд ба ҳисоб гирад;
- тарбияи хонаводагӣ бояд дар эҳтироми аъзоёни хонавода бунёд гардад;
- мушкилоти тарбияи хонаводагӣ на дар фарзанд, балки бештар дар волидайн вучуд доранд, зеро кӯдакону наврасон бештар ба тақлид майл доранд;
- тарбия бештар бояд ба хислатҳои мусбати фарзанд равона карда шавад. Тарбияи яктарафаи наврас муносибати нодуруст буда, оқибат барои пушаймонӣ меорад ;
- дар тарбияи хонаводагӣ бояд чунин асос ҳукмфармо бошад: таълим, ҷидду ҷаҳд, диққат ва маърифати тарбиявӣ ба инкишофи наврас равона гардида, бояд дар шакли бозӣ амалӣ гарданд;
- оҳанги тарбияи хонаводагӣ бояд мусбат ва мусоидтарин бошад.

Қисмати 2.3. боби 2 ба раванди таҳқиқоти озмоишӣ муфассал тавсиф шуда, натиҷа ва хулосаи озмоиши педагогӣ мавриди арзёбӣ қарор гирифтааст.

Озмоиш бо мақсади муайян кардани дараҷаи донишу тасаввуроти иқтисодӣ ва тарбияи иқтисодӣ дар хонандагон гузаронида шудааст. Объекти озмоиш таҳсилкунандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии ноҳияи Данғара интихоб гардида, мақсад дараҷаи тасаввуроти иқтисодӣ будааст. Дар рафти озмоиш қобилияти фаҳмидани мафҳумҳои иқтисодӣ аз тарафи муҳассилин мавриди таҳқиқ қарор гирифта, озмоиш дар синфҳои 8^а-и МТМУ-и №20 ва №59-и ноҳияи Данғара гузаронида шудааст.

Дар диссертатсия аз назари илмӣ баъд аз озмоишҳои гузаронидашуда, ки дар рафти таҳқиқ муайян шудааст, муаллиф хулосаҳои зерин бароварда, барои ҳалли онҳо якҷанд пешниҳодҳоро тавсия намудааст:

1. Тарбияи иқтисодӣ ва маърифати молиявӣ наврасон ҳамчун масъалаи мубрам ва стратегӣ доништа шавад.

2. Ба тарбияи иқтисодӣ ва маърифати молиявӣ насли наврас тамоми институтҳои ҷомеа ҷалб карда шаванд.
 3. Нақши асосиро дар тарбияи иқтисодии наврас, албатта дар марҳилаҳои ибтидоӣ хонавода мебозад ва дигар институтҳои тарбиявӣ бояд робитаи ҳамкориро бо хонавода ба роҳ монанд.
 4. Дар муассисаҳои таҳсилоти ҳамагонӣ тибқи имконият тавачҷуҳо ба тарбияи иқтисодӣ ва маърифати молиявӣ наврасон равона намудан лозим аст.
 5. Кумаки педагогӣ, психологӣ ва маърифатии хонаводаҳо барои тарбияи иқтисодии наврасон шартӣ муҳим дар тарбияи насли наврас ба шумор меравад.
 6. Хонавода ва дигар институтҳои тарбиявиро лозим аст, ки тарбияи иқтисодӣ ва маърифати молиявиро ҳамвора бо тарбияи ахлоқӣ, зебоипарастӣ, меҳнатӣ, экологӣ ва маънавии насли наврас ба роҳ монанд.
 7. Дар раванди тарбияи иқтисодӣ ба арзишҳои ахлоқӣ, миллӣ ва маънавӣ бояд тавачҷуҳо зоҳир карда шаванд.
 8. Барои бо меҳнати шоиста ҷалб намудани насли наврас ва муҳайё намудани шароит барои меҳнати онҳо бо мақсади ташаккули шахсияти даврони иқтисодӣ бозорӣ таҷрибаи даврони шӯравӣ, таъсиси лагерҳои истироҳатӣ-меҳнатӣ, ташкили курсҳои кӯтоҳмуддат ҳамчун роҳи ҳалли масъала ба назар гирифта шаванд.
 9. Васоити ахбори омма, адабонро ба тарғибу таблиғи донишҳои иқтисодӣ ҷалб намудан низ масъалаи муҳим ба шумор меравад. Ин роҳи ғайрирасмӣ фаро гирифтани тарбияи иқтисодии насли наврас махсуб меёбад. Дар рафти корҳои озмоишӣ мақсад ва вазифаҳои таҳқиқоти озмоишӣ ҳалли худро ёфта, бо истифода аз усулҳои эмпирикии мухталиф натиҷагирӣ ва ҷамъбасти карда шудаанд.
- Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ ва корҳои озмоишӣ, ки дар шакли хулосаи бобҳо, хулосаҳои умумӣ ва тавсияҳои методӣ коркард ва пешниҳод шудаанд, аз он шаҳодат медиҳанд, ки аз ҷониби муаллифи диссертатсия таҳқиқоти дорои арзиши баланди илмиву амалӣ мураттаб шудааст ва истифодаи натиҷаҳои таҳқиқот дар амалияи таълим бе шак ба ташаккули тарбияи иқтисодӣ наврасон дар хонавода мусоидат хоҳад кард.

Натиҷаҳои мушаххаси илмӣ: навгонӣ, аҳамияти илмӣ ва амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ.

Навгонии илмӣ таҳқиқот дар он зоҳир мешавад, ки муаллифи кори таҳқиқотӣ асосҳои методологии омӯзиши проблемаи муносибатҳои назариявӣ, ки асоси тавсияҳои методӣ дар амал санҷидашуда, натиҷаҳои

илми он ба сифати маводи коркардшуда ва тавсияҳои амалӣ дар фаъолияти тарбияи кӯдакону наврасон асос ёфтааст.

Маводи ҷамъбастшудаи таҳқиқот ба сифати маводи амалӣ дар фаъолияти кӯдакон дар асоси фарҳанги хонаводагӣ дар тартиб додани барномаю дастурҳои таълимию методӣ кӯмак мерасонад.

Хулоса ва натиҷаҳои бадастомадаро омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ метавонанд зимни таҳияи барномаҳо ва технологияҳои ташаккули муносибати арзишнок нисбат ба тарбияи иқтисодии хонандагон дар оила ва ғанигардонии таҷрибаи маънавӣ-ахлоқӣ ва иқтисодии хонандагон тавассути эҷоди низоми тавсияҳои амалӣ дар шароити ҷомеаи муосир истифода баранд.

Ҳамзамон, тавсияҳои илмию педагогии дар қори таҳқиқотӣ коркардшударо омӯзгорон метавонанд ҷиҳати баланд бардоштани самарабахшии қор доир ба ташаккули тарбияи иқтисодии бачагон дар оила истифода баранд.

Маводи бадастомада ва хулосаҳои таҳқиқот метавонанд ҳангоми маърузаҳо, курсҳои махсус, семинарҳо барои мактаббачагон, омӯзгорони оянда ва шунавандагони курсҳои тақмили ихтисоси омӯзгорон мавриди истифода қарор бигиранд.

Аҳамияти илмию таҳқиқоти диссертатсионии Рустами Абдучаббор аз он шаҳодат медиҳад, ки нуктаҳои зерин муаррифгари онанд:

- нақши хонавода ҳамчун институти тарбия ба таври назариявӣ омӯхта шудааст;
- дар заминаи таҳқиқот мушкилоти раванди тарбияи хонаводагии иқтисодии наврасон дар замони иқтисоди бозорӣ муайян ва нишон дода шудааст;
- роҳҳои баргараф кардани мушкилоти раванди тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода нишон дода шудааст;
- роҳҳо, принципҳо, методҳо ва технологияи тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода бо таъба ба натиҷаи таҳқиқот пешниҳод карда шудааст;
- бо таъба ба натиҷаи таҳқиқот роҳу усулҳои нави ташаккули тасаввурот ва тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода баррасӣ гардидааст;
- тавсияҳои илмӣ-педагогӣ барои омӯзгорону мутахассисон оид ба роҳҳои баланд бардоштани фарҳанги хонаводагӣ ва тарбияи иқтисодии наврасон коркард ва ироа шудаанд.

Дарачаи асосноккунии нуктаҳои илмӣ. Аз ҷониби муҳаққиқ ба таври муфассал қорҳои илмию педагогӣ, психологӣ, иқтисодчиёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мамлакатҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (ИДМ) доир ба назария, методи ташаккул, технология, роҳ ва усулҳои тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода, нуктаи назари олимони дар бораи муносибати

мукаммали ба шахсият нигаронидашуда ва олимони ватаниву хориҷӣ омӯхта шудааст. Аз ҷониби муҳаққиқ масъалаҳое ба монанди:

- махсусият ва мушкилоти асосии тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода дар замони иқтисоди бозорӣ;
- роҳҳои самарабахши ҳал намудан ва баланд бардоштани сатҳи тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода;
- ҷустуҷӯи роҳу усулҳои беҳтарин дар раванди тарбияи иқтисодии наврасон дар хонавода;
- роҳ, усул, метод ва технологияҳои педагогиву психологӣ баланд бардоштани сатҳи тарбияи наврасон дар хонавода дар замони иқтисоди бозорӣ;

- рушди тасаввурот, дониш, маҳорату малакаҳои иқтисодии наврасон дар тарбияи хонаводагӣ дар замони иқтисоди бозорӣ асоснок карда шудаанд. Бозғимодии натиҷаҳои таҳқиқот дар он зухур меёбад, ки муқаррароти назариявии таҳқиқот ба таври кофӣ далелнок карда шуда, дар асоси таҳлилу арзёбии адабиёти илмӣ ва кори таҷрибавию озмоишӣ оид ба мавзуи таҳқиқот анҷом ёфтаанд. Инчунин он бисёрҷанба ва тулонӣ ба иҷро расида, дар ҷараёни он мутобиқати пурраи асосҳои назариявӣ, ки аз таҳлили андешаҳои педагогӣ олимон, омӯзгорон ва равоншиносон ба даст омадаанд, бо методҳои муносиби омӯзиши ин мавзӯ собит гардидааст ва ин имкон медиҳад ба ҳулосае оем, ки ҳулосаҳо ва муқаррароти ниҳонии таҳқиқот бозғимод ва асоснок мебошанд.

Натиҷаҳои таҳқиқот дар рафти гузориши корҳои озмоишӣ-таҷрибавӣ, дар конференсияҳои илмӣ-назариявӣ, семинарҳо доир ба масъалаҳои назариявӣ ва амалияи роҳҳо ва усулҳои тарбияи хонаводагии иқтисодии наврасон, дар гузориш ва муҳокимаҳои мунтазам дар ҷаласаҳо ва семинарҳои илмӣ-амалии кафедраи педагогика ва психологияи Донишгоҳи давлатии Данғара, зимни баромадҳо ва суханронихо дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ сурат гирифтанд.

Натиҷаҳои асосии диссертатсияи илмӣ дар кафедраи педагогика ва психологияи Донишгоҳи давлатии Данғара якҷанд маротиба (давоми солҳои 2019-2022) баррасӣ гашта, дар конференсияҳои вилоятӣ ва ҷумҳуриявӣ, семинарҳо, мизҳои мудаввар ба таври васеъ баррасӣ шудаанд.

Натиҷаҳои асосии кори илмӣ дар 7 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 5 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи феҳристи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп расидаанд, ки мазмуну мундариҷа ва муҳтавои асосии таҳқиқоти мазкурро дар бар мегиранд. Аз ин лиҳоз, асосҳои методологӣ ва назариявии таҳқиқоти Рустами Абдуҷаббор ягон шубҳаангез набуда, бозғимод ва

боварибахшанд. Муаллифи диссертатсия дониши хуби назариявӣ дошта, дорои қобилияти таҳлилу таҷзия намудани натиҷаҳои таҳқиқот аст, андешаву назари илман асосноки худро пешниҳод намудааст, ки ба ҳаллу фасли масъалаҳои мубрами хусусиятҳои педагогиву психологии баланд бардоштани сатҳи тарбияи наврасон дар хонавода дар замони иқтисоди бозорӣ равона карда шудаанд.

Поёи таҳқиқотӣ ва татбиқи амалии нуқоти илмӣ, методҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, корҳои анҷомдода дар ҳар як давраи таҳқиқот, мантиқи фикрронӣ ба талабот ҷавобгӯ мебошанд.

Муаллифи диссертатсия тавассути баргузориҳои корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ собит сохтааст, ки дар асоси натиҷаҳои бадастомада дар натиҷаи омӯзишу таҳқиқ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ оид ба фарҳанги хонавода ва тарбияи иқтисодии наврасон дар шароити имрӯза корҳои таҷрибавию озмоишӣ кӯмак мерасонад. Ингуна озмоишҳо имкон медиҳанд, ки омӯзгорону волидайн хонандагон ҳисси масъулиятшиносиро бештар эҳсос карда, тавсияҳои зеринро оид ба амалии натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур пешниҳод менамояд:

- волидайн бояд нисбати фарзандон хушмуомила бошанд ва ба ҳар як рафтору кирдори кӯдак дуруст аҳамият диҳанд;
- омӯзгорону волидайн ба омӯзиши мафҳумҳои иқтисодӣ ва таъсири онҳо ба ҷамъият диққати зарурӣ диҳанд;
- омӯзгор бояд шахсе бошад поквичдон, хушмуомила, хушгуфтор ва ҳамаи хислатҳои неки инсониро доро бошад;
- омӯзгор бояд бозақоват, мулоҳизакор ва нозукбин бошад, ҳамчунин, аз илми ахлоқ, сиёсат, ҷомеашиносӣ, кишоварзӣ, иқтисодӣ, ҳуқуқӣ боҳабар бошад ва ҳамеша аз сифоти ҳикмат, зиррақӣ ва ҷиддият бояд истифода барад ва бар замми ҳамаи ин дониши хуб ва рафтори намунавӣ дошта бошад;
- шароити мусоиди иқтисодӣ барои тарбияи кӯдакон ва хонандагон фароҳам оварда шаванд;
- бо истифода аз афкори мутафаккирони ҷаҳонӣ ватанӣ бо дар назардошти анъанаҳои миллии халқи тоҷик ҳисси меҳнатдӯстии хонандагонро баланд бардоранд;
- дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ба машғулиятҳои дарсии омӯзгорон таваччуҳи хосса дода шавад.

Баҳогузориҳои ягонагии дохилии натиҷаҳои бадастомада.

Ягонагии натиҷаҳои бадастомадаро аз ҷониби довталаби дараҷаи илмӣ риоя гардидани муҳлати марҳалаҳои таҳқиқот, мавриди истифода қарор додани методҳои мувофиқ ба объект, мавзӯ, ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот, интихоби дурусти миқдори ҳаҷми гурӯҳҳои озмоишӣ, имконияти воқеии

тасвиби озмоиш дар амалияи таълиму тарбия таъмин намудааст.

Автореферати диссертатсия дар сатҳи хуб таҳия гардида, ба мазмуни диссертатсия мувофиқ ва тасаввуроти аниқро доир ба моҳияти таҳқиқоти гузаронидашуда ва натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф медиҳад. Мақолаҳои нашрнамудаи унвонҷӯй муҳтавои асосии таҳқиқоти диссертатсиониро инъикос мекунанд.

Эродҳо ба кори диссертатсионӣ. Дар баробари дастовардҳои муҳимми зикршуда, диссертатсия ва автореферати он аз камбудиву норасоӣҳо низ холи нест, ки зикри онҳо барои такмили минбаъдаи таҳқиқоти диссертатсионӣ муфид хоҳад буд, аз ҷумла:

1. Бисёр хуб мешуд, ки маводи таҷрибаи касбии ҳуди муаллиф мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифта, дар диссертатсия нишон дода мешуд.
2. Агар дар қисми таҷрибавӣ – озмоиши таҳқиқот натавон хонандагони муассисаҳои таълимии ноҳияи Данғара, балки хонандагони ягон минтақаи дигари ҷумҳурӣ низ мавриди омӯзиш қарор дода мешуд, арзишмандии кори илмӣ ба маротиба баланд мешуд.
3. Муаллифи диссертатсия таъкид кардаанд, ки зарурияти ҷорӣ кардани фанни иқтисод дар муассисаҳои таҳсилоти ҳамагонӣ ба миён омадааст. Ҳоло он, ки ин фан дар муассисаҳои таълимӣ ҳамчун фанни “Асосҳои иқтисодиёт” дарс дода мешавад ва беҳтар мешуд агар довталаб пешниҳод менамуд, ки дар китобҳои дарсӣ оид ба мавзӯи “Фарҳанги хонавода ва тарбияи иқтисодии наврасон дар шароити иқтисоди бозорӣ” иловаҳо ворид карда шаванд.
4. Дар матни диссертатсия ва автореферати он ғалатҳои грамматикӣ, имлоӣ ва техникӣ ба назар мерасад, ки ислоҳи онҳо барои боз ҳам беҳтар шудани сифати кор мусоидат хоҳад кард. Бояд зикр кард, ки норасоиву ғалатҳои зикргардида ба арзиши илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ ба ягон вачҳ халал ворид намесозанд.

ХУЛОСА

Диссертатсияи Рустами Абдучаббор дар мавзӯи “Фарҳанги хонавода ва тарбияи иқтисодии наврасон дар шароити иқтисоди бозорӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пешниҳод шудааст, ба талаботи Низомномаи Шурои диссертатсионӣ ва Тартиби додани дараҷаи илмӣ (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267) ва Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯи ихтисос, номзади илм ва доктори илм, авторефератҳо ва мақолаҳои илмӣ чопшуда доир ба мавзӯи диссертатсия ҷавобгӯ буда, муаллифи он Рустами Абдучаббор сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз

рӯи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мебошад.

Такриз аз тарафи эксперт, доктори илмҳои педагогӣ, профессор
Шоҳиён Нуралӣ Набот мураттаб шудааст.

Диссертатсия дар семинари илмӣ – назариявии кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода бо иштироки Рустами Абдуҷаббор баррасӣ ва муҳокима гардида, тақризи мазкур яқдилона тариқи овоздиҳии кушоди ҳозирин тасдиқ карда шуд (қарори №3 аз 23.10 соли 2023)

Дар ҷаласаи васеи семинари илмӣ-назариявии кафедраи педагогика 11 нафар устодону омӯзгорони Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода иштирок намуданд.

Натиҷаи овоздиҳӣ: "тарафдор" - 11 нафар, "бетараф" - нест, "муқобил" - нест (қарори ҷаласаи васеи семинари илмӣ-назариявии кафедраи педагогикаи Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода аз 23.10.2023, №3).

Раиси ҷаласаи васеи семинари илмӣ-методӣ,
мудирӣ кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии

Донишгоҳи байналмилалӣ
забонҳои хориҷии Тоҷикистон
ба номи Сотим Улуғзода

доктори илмҳои педагогӣ, и. в. профессор Шоҳиён Н.Н.

Экспертҳо:

Доктори илмҳои педагогӣ, профессор. Шомуродзода Ҳ.Р.

Номзади илмҳои педагогӣ, дотсент Қаюмов А.Ҷ.

Котиби ҷаласаи васеи семинари

илмӣ-назариявӣ

23.10.2023

 Нурахмадзода Д.

**Маълумот барои тамос: Нишонӣ: 734019. ш. Душанбе, кӯчаи
Муҳаммадиев, 17/6. Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии
Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода**

Тел.: +992 372325000; Факс: +992 372325003; Сомона: www.ddzt.tj

Имзои Шоҳиён Н.Н., Шомуродзода Ҳ.Р., Қаюмов А.Ҷ. ва

Нурахмадзода Д. тасдиқ мекунам

Сардори раёсати кадр ва корҳои

махсуси ДБХЗТ ба номи Сотим Улуғзода

 Юсупова Б.Ф.